

„...FRUMUSEȚEA MAJESTUOASĂ A LUCRURILOR MARI ȘI SIMPLE“

Cînd, în urmă cu 15 ani, Mihail Sebastian murea, lăsînd o operă dramatică pe care nu apucase s-o împlinească, puțini bănuiau ce surprize îi rezerva viitorul, creației sale. Teatrul lui Mihail Sebastian își păstra neatînse secretele. Ele aveau să se deschidă în climatul de afecțiune care s-a constituit în jurul pieselor sale, la noi, la Moscova, la Rio de Janeiro, la Paris, la Varșovia, la Roma, la Helsinki, pretutîndeni în lume unde Ștefan Valeriu, Miroiu sau Andronic își șoptesc nostalgiile și-și împărtășesc cu un inegalabil accent de confidență. speranțele.

Succesul lui Mihail Sebastian nu trebuie pus pe seama hazardului. Răsunetul pieselor sale nu trebuie desprins de aspirațiile care traversează astăzi globul, unind milioane de oameni într-o solidaritate morală. Acea sete de bine, de adevăr, de frumos, pe care o transmit eroii săi, este într-un acord tandru și într-o preocupare comună cu umanitatea contemporană.

Moartea nu i-a mai acordat lui Mihail Sebastian dreptul să-și dezvăluie posibilitățile și să-și îmbogățească viziunea, cu un cuvînt, dreptul de a ocupa acel capitol care-i era rezervat în istoria noastră literară. Dar ea nu poate răpi strălucirea, naturalitatea, cuceritoarea sinceritate a operei sale dramatice. Este o inteligență și este o sensibilitate în creația sa, care iradiază peste ani, peste moarte: Mă bucur să repet astăzi aceste lucruri care s-au spus cu pioșenie, dar și cu ascunsă îndoială, în urmă cu 15 ani.

Prezența fermecătoare a lui Mihail Sebastian o resimțim în piesele, în romanele, în studiile, dar și acolo unde ne-am așteptat mai puțin, în articolele și în cronicile curente. Cine parcurge, de pildă, numeroasele sale cursive și note consacrate teatrului, va găsi dincolo de ele, astăzi ca și ieri, un om viu, pasionat de această artă. Problemele, incidentele, toată atmosfera scenei de pe vremuri trăiesc în aceste materiale. Căci lumea teatrală dintre cele două războaie a avut în Mihail Sebastian un observator lucid și neînduplecat care, divulgîndu-i viciile, a militat pentru o regenerare a dramaturgiei originale, chemînd-o să vorbească „despre muncă, despre piine, despre frumusețea majestuoasă a lucrurilor mari și simple“. Cu erori și limite inerente, Sebastian a întreprins o operă critică ce se bucură

de o consecvență nedezmintită. Așa, de pildă, merită semnalat că modernismul a avut în Sebastian un inamic ironic și pe care îndrăznelile cu orice preț nu-l speriau și nu-l dezarmau. Stima ceea ce e nou realmente, cutezător, personal. Și respingea inovația formală, artificii artistice, „dintr-un tenace scrupul față de viață și de firesc“. Punctul nostru de vedere se suprapune celui al lui Mihail Sebastian în nenumărate chestiuni de orientare și de estetică, și este de sperat că, într-o zi, cineva va dovedi aceasta pe larg.

Pînă atunci, fragmentele pe care le-am reprodus în acest număr fac să se audă o voce care ne este dragă și pe care o prețuim tot mai mult.

B. Elvin

DESPRE TEATRUL DE IERI

(FRAGMENTE)

DRAMATURGIE

Ce e și mai îngrijorător este că teatrul românesc nu numai că nu izbutește să-și apropie noi condeie, dar cu vremea le pierde și pe acelea care pînă într-un timp l-au servit.

D. Camil Petrescu declara într-o prefață la una din piesele sale, că nu va mai scrie niciodată teatru — și efectiv d-sa a trecut la roman, atunci cînd, din motive expuse cu o precizie analitică necruțătoare în „Falsul tratat pentru uzul autorilor dramatici“, și-a considerat sfîrșită activitatea teatrală.

Aceeași declarație o făcea acum cîțiva ani d. Mircea Ștefănescu, într-o savuroasă scrisoare deschisă către un fost director al teatrelor, pentru ca de curînd tot d-sa să declare că nu va mai scrie piese, decît comandate și cu suficiente garanții materiale.

Aici stă explicația crizei incontestabile prin care trece literatura dramatică originală: condițiile sale materiale de existență.

Literatura este o muncă organizată. Cînd această muncă e prost organizată, ea este în mod fatal condamnată la ratare și la sterilitate. Apariții extraordinare singuratic sînt evident posibile. Dar literatura ca fenomen de cultură, ca organism, ca funcțiune, nu poate exista fără anumite condiții exterioare minime. Aceste condiții minime lipsesc literaturii dramatice originale. Iată pentru ce ea este în criză...

Scenale romînești sînt închise autorilor romîni. Ele formează un debușeu dezorientat al tuturor pieselor străine — nu importă de unde ar veni și nu importă ce valoare ar avea, dar opun o rezistență opacă producției originale, ori excluzînd-o pur și simplu, ori sabotînd-o. Sîntem încă la început de stagiune. Socotiți spectacolele din prima lună: Paul Raynal, Dodie Smith, André Birabeau. Trei premiere, trei traduceri.

Notă despre literatura dramatică

(„R. F.“ nr. 11, 1936)

Rareori am înțeles mai direct ce se cheamă un ideal mic-burghez...

Idealul lui Bernstein pleacă din securitate și merge spre securitate. E un ideal care locuiește într-o casă nouă, frumos mobilată, prosperă. E un ideal care se sprijină pe un venit modest, dar apreciabil. Un ideal cu calorifer, cu dejunuri regulate și cu judecăți morale tihnite.

Ce vreți să priceapă din tumultul existenței moderne un om pentru care limita extremă a sărăciei este 44.000 de franci. Cum să înțeleagă el febrilitatea, neliniștea unor generații care au văzut descompunându-se în jurul lor atâtea adevăruri, atâtea fantoze. Ce are el comun cu o tine-rețe care în fața vieții se află cu paharele goale, cu miinle inutile. Pretutindeni numai porți închise. Pretutindeni gratii, gratii de tot felul: morale, psihologice, intelectuale. Sînt atâtea valori înșepenite. Sînt atâtea adevăruri împăiate. Sînt atîtea umbre care apasă. „Nădejdea“ este să ne re-găsim cîndva dincolo de ele, la lumină. Și o astfel de nădejde nu pleacă de la patruzeci și patru de mii de franci...

Reflecții nstectrale

(„Rampa“, 6 aprilie 1935)

Nimic nu se uzează mai ușor decît „revoluțiile“ lite-rare. Tot ce e cutezanță formală, tot ce este invenție pur tehnică, în sfîrșit, tot ce e procedeu, oricît de original, ori-cît de îndrăzneț, se învechește și devine în scurtă vreme desuet. Cunoașteți ceva mai îmbătrînit și mai demodat decît expresionismul?

Paralela 42

sau cum mor revoluțiile literare
(„Rampa“, 5 septembrie 1935)

INTERPRETARE

L-am văzut prima oară cînd aveam 14 ani. Juca la Brăila, în turneu, Fîntîna Blanduziei.

Nottara era un nume de legendă. Un nume pe care îl înconjură acel nimb îndepărtat, ce despărțea de mine oamenii și lucrurile „dinainte de război“.

Cu foarte mari eforturi, izbuteam parcă să desprind din uitarea anilor 1912-1913 — o seară de demult cînd, mi se povestea în familie, fusesem dus pentru prima oară la teatru — totul se pierdea într-o ceată nesigură, din care se desprindea doar numele lui Nottara, legendar-prestigios.

Toate acestea reveneau brusc trezite din uitare, în seara în care — elev într-a patra de liceu — mă duceam să văd Fîntîna Blanduziei la teatrul „Lux“ din Brăila pentru 6 lei — știe dumnezeu cu ce emoție și greutate căpătați. Așteptam ridicarea cortinei, cu o strîngere de inimă, cu o nerăbdare, cu o teamă, pe care de atunci n-am mai regă-sit-o niciodată într-o sală de spectacol.

Cît am fost de încurcat în cea seară pînă la sfîrșitul actului I. Spectacolul începuse de mult, actorii intrau și ieșeau din scenă — și eu încă nu știam care este Nottara. Nu știam și mi-era frică să aflu. Căci vedeam acolo un bătrîn care vorbea calm, se mișca liniștit, deschidea cu nu știu ce obosită grație brațele, în timp ce, în jurul lui, o seamă de voci teribile (voci de turneu!) tunau și fulgerau. Aș fi vrut ca Nottara să fie unul din acei baritoni feroși care făceau să răsune răzămătoarea de lemn a galeriei cu strigătele lor.

Dar în antract, cînd s-a făcut lumină, programul nu mi-a mai iertat nici o iluzie. Nottara nu era într-adevăr nimeni altul decît acel bătrîn modest și șters. N-am spus nimănui nimic și am închis cu teamă în cea mai ascunsă tăcere cea primă deziluzie.

Au trebuit să treacă ani pentru a înțelege că Nottaro era în adevăr o apariție extraordinară în teatru... Marele actor era înainte de orice o mare prezență. Cineva care, prin simplul fapt că intra în scenă înainte de a vorbi, înainte de a schița un gest — devine un punct de foc, un centru de unde sufletești. Căldura acestei prezențe, tăcuta ei putere, concentrata ei strălucire interioară — acesta este geniul actoricesc. Nottara era o astfel de prezență și nu copilului din clasa IV-a de liceu i se putea cere s-o înțeleagă și să i se supună.

(„Rampa“, 20 octombrie 1935)

PUBLIC

Teatrul contemporan are publicul pe care-l merită, iar publicul acesta are teatrul care i se cuvine. Prin condițiile lui materiale de existență, teatrul a devenit o artă prohibitivă. Nu intră în incinta lui decît o anumită categorie de spectatori, care pot dovedi la control că fac parte dintr-un anumit mediu orășenesc, oarecum central: negustori, funcționari, liberi profesioniști (aceștia din urmă purtînd și numele uzurpate de intelectuali). E un public obosit, blazat, somnoros, pe care nimic nu-l miră, nimic nu-l uimește. Sînt mereu aceleași fețe, aceleași maniere, aceleași ticuri, este mereu aceeași insensibilitate, aceeași indiferență, aceeași vedere îngustă a vieții, aceeași moarte înceată într-o relativă siguranță materială de fiecare zi. Pentru un asemenea public, alt teatru decît cel de azi nu este posibil. Un teatru care să vorbească despre viață, despre marile ei drame și comedii, despre muncă, despre pîine, despre frumusețea majestuoasă a lucrurilor mari și simple, un asemenea teatru nu ar avea ce spune unui parter de oameni obosiți și leneși.

Un asemenea teatru nu poate crește decît sub presiunea unei mari mulțimi însetată de a cunoaște.

Ei bine! Această mulțime există: ea păstrează o forță originară de emoție, o umilință de a vedea, de a înțelege, o bună voie, o bună credință, o sinceritate de simțire capabilă să dea artei în genere și teatrului mai ales o rezonanță răscolitoare. Un astfel de public este pentru teatru o bogăție imensă; el reprezintă un adevărat continent moral cu vaste terenuri neumblate pînă azi, cu vaste păduri nedeschise încă. Teatrul va renaște mergînd spre aceste ținuturi — sau va muri pe insula stearpă pe care se află de atîta vreme.

(Cronica dramatică,
„Viața Romînească“, nr. 5, 1938)